

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

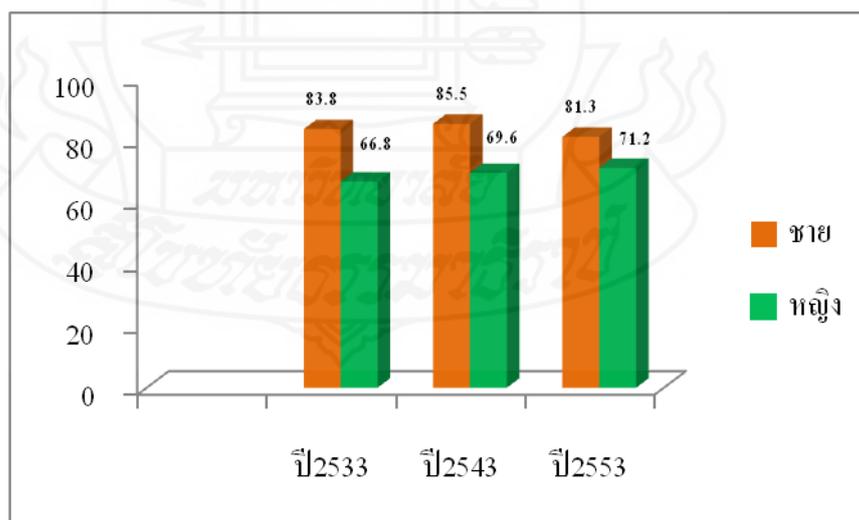
นับตั้งแต่ประเทศไทยได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 ในปีพ.ศ.2504-2509 และฉบับที่ 2 ปีพ.ศ.2510-2514 ที่มุ่งเน้นการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า (Import substitution) ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515-2519) ซึ่งมุ่งเน้นในภาคการผลิตเพื่อการส่งออก (Export oriented) เป็นต้นมา ระบบเศรษฐกิจของไทยก็ได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากระบบการผลิตในภาคเกษตรกรรมมาเป็นระบบการผลิตในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้นเป็นลำดับ ส่งผลทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จากเศรษฐกิจที่พึ่งพิงภาคเกษตรกรรมมาเป็นเศรษฐกิจที่มีภาคอุตสาหกรรมเป็นภาคที่สร้างรายได้และการเจริญเติบโตให้กับเศรษฐกิจไทยสูงสุด ซึ่งเห็นได้จากสัดส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของภาคเกษตรกรรมลดลงจากร้อยละ 40.2 ในปี พ.ศ.2504 เหลือเพียงร้อยละ 11.4 ในปี พ.ศ.2551 ในขณะที่ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของภาคอุตสาหกรรมได้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 18.3 ในปี พ.ศ.2504 เป็นร้อยละ 44.5 ในปี พ.ศ.2551 (ดูตารางที่ 1.1) การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างการผลิตของประเทศไทยนี้ส่งผลให้แรงงานไทยเคลื่อนย้ายออกจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น ตามการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ แรงงานจึงกลายมาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาภาคอุตสาหกรรม ซึ่งมีการจ้างทั้งแรงงานชายและแรงงานหญิง ส่งผลทำให้แรงงานหญิงเริ่มเข้ามามีบทบาทในระบบเศรษฐกิจมากขึ้น

ตารางที่ 1.1 ตารางแสดงการเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของแต่ละภาคการผลิตระหว่างปีพ.ศ.2504 และ พ.ศ.2551

สาขาการผลิต	ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ		
	ปี 2504	ปี 2551	อัตราการเปลี่ยนแปลง
เกษตรกรรม	40.2%	11.4%	ลดลง 28.8%
อุตสาหกรรม	18.3%	44.5%	เพิ่มขึ้น 26.2%
การบริการ	41.5%	44.1%	เพิ่มขึ้น 2.6%

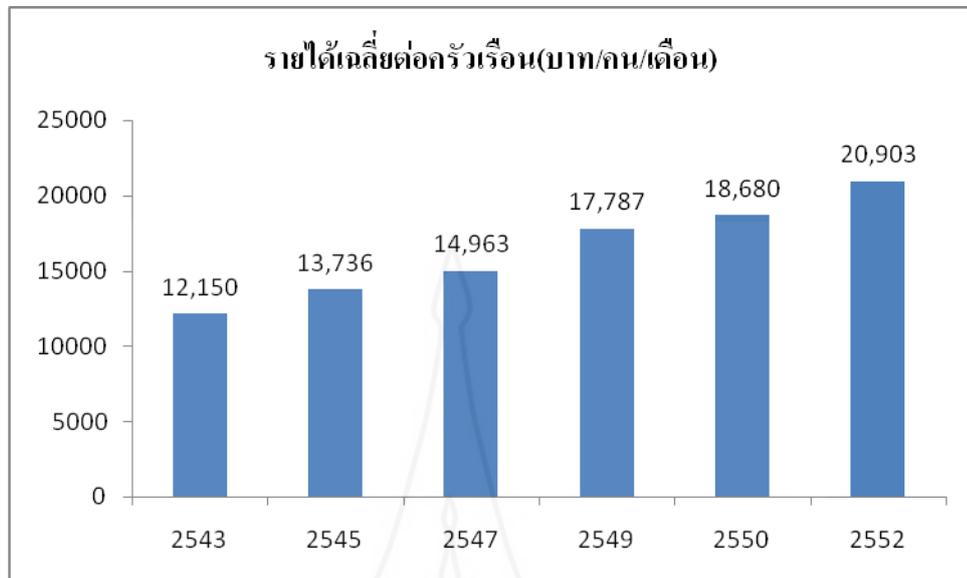
ที่มา : กิริยา กุลกลการ (2551) ฟ้าทศวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลงตลาดแรงงานไทย

แม้ว่าแรงงานหญิงจะเข้ามามีบทบาทในระบบมากขึ้น แต่จากการศึกษาพบว่าแรงงานสตรียังคงถูกจำกัดโอกาสในการรับเข้าทำงานในบางอาชีพตามความคิดเห็นของนายจ้าง ที่มีความเห็นว่าเพศหญิงมีความอ่อนแอไม่แข็งแรงเท่ากับเพศชาย หรือจ่ายค่าแรงให้แรงงานหญิงน้อยกว่าแรงงานชาย เพราะคิดว่าแรงงานหญิงทำงานสู้แรงงานชายไม่ได้ จากการศึกษาของสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า ในช่วงปี พ.ศ.2533 – 2553 สถิติการจ้างงานในประเทศไทยมีการจ้างแรงงานชายมากกว่าแรงงานหญิง โดยในปี พ.ศ.2533 อัตราการจ้างแรงงานชายคิดเป็นร้อยละ 83.8 จากกำลังแรงงานชายทั้งหมด ในขณะที่อัตราการจ้างแรงงานหญิงคิดเป็นร้อยละ 66.8 จากกำลังแรงงานหญิงทั้งหมด แต่ในปี พ.ศ.2543 อัตราการจ้างแรงงานหญิงและชายเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 85.5 และร้อยละ 69.6 ตามลำดับ ซึ่งในขณะที่ปี พ.ศ.2553 อัตราการจ้างกำลังแรงงานชายมีระดับที่ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 81.3 ส่วนอัตราการจ้างแรงงานหญิงกลับเพิ่มระดับขึ้นเป็นร้อยละ 71.2 จากกำลังแรงงานหญิงทั้งหมด แม้ว่าแรงงานหญิงจะได้รับการพิจารณาเข้าทำงานน้อยกว่าแรงงานชาย แต่อัตราการจ้างแรงงานหญิงกลับเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ.2533 เป็นต้นมา(ดูภาพที่ 1.1) การที่แรงงานหญิงเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจในระบบนับเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งจากการสำรวจข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติในช่วงปี พ.ศ.2543 – 2552 พบว่า ครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ย 12,150 บาท/เดือนในปี พ.ศ.2543 และในปีต่อมา รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนก็มีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งเพิ่มขึ้นเป็น 20,903 บาท/เดือนในปี พ.ศ.2552 (ดูภาพที่ 1.2)

ภาพที่ 1.1 การจ้างงานในประเทศไทยช่วงปี 2533 -2553

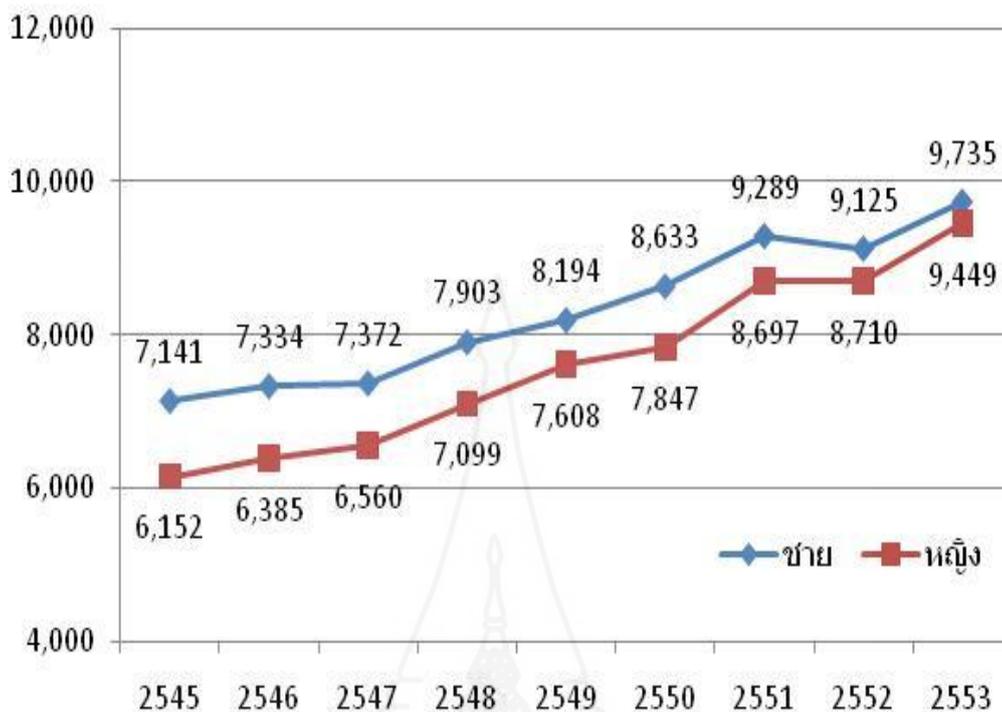
ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2552)

ภาพที่ 1.2 จำนวนรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนช่วงปี 2543 – 2552

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2552)

จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติที่ทำการศึกษาด้านรายได้เฉลี่ยของแรงงานชายและแรงงานหญิงได้รับตั้งแต่ปี พ.ศ.2545 เป็นต้นมา พบว่าแรงงานหญิงได้รับอัตราค่าจ้างเฉลี่ยน้อยกว่าแรงงานชายมาโดยตลอด โดยในปี พ.ศ.2545 ค่าจ้างของแรงงานชายและหญิงมีความแตกต่างกันถึง 989 บาท/เดือน โดยแรงงานชายได้รับค่าจ้างเฉลี่ย 7,141 บาท/เดือน ในขณะที่แรงงานหญิงได้รับค่าจ้างเฉลี่ยเพียง 6,152 บาท/เดือนเท่านั้น แต่ในปี พ.ศ.2553 กลับพบว่าแรงงานหญิงได้รับค่าจ้างเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 9,449 บาท/เดือน ในขณะที่แรงงานชายได้รับค่าจ้างเฉลี่ยอยู่ที่ 9,735 บาท/เดือน ซึ่งส่งผลทำให้ความแตกต่างของค่าจ้างแรงงานชายและหญิงลดลงเหลือเพียง 289 บาท/เดือนเท่านั้น (ดูภาพที่ 1.3)

ภาพที่ 1.3 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของลูกจ้าง จำแนกตามเพศ (บาท/เดือน) ปี 2545 – 2553

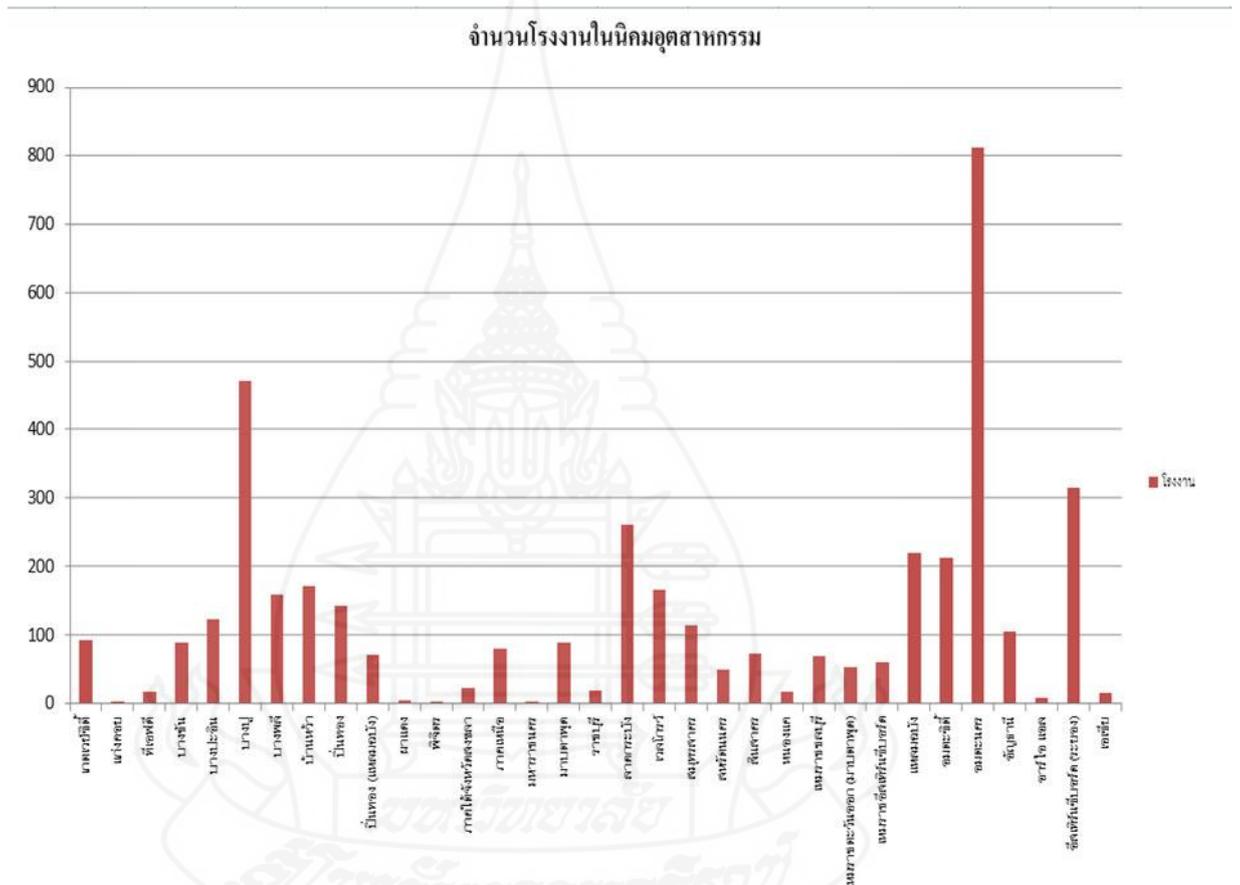
ที่มา : การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2552)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติทางเพศทางด้านอัตราค่าจ้างแรงงาน ระหว่างแรงงานชายและแรงงานหญิงที่เป็นแรงงานในระบบของภาคอุตสาหกรรมการผลิต ซึ่งเป็นภาคการผลิตที่มีการจ้างงานจำนวนมากที่สุดของประเทศ อีกทั้งยังเป็นภาคการผลิตที่สร้างรายได้ อย่างมหาศาลให้แก่ประเทศไทยอีกประการหนึ่งด้วย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกนิคมอุตสาหกรรมเวท โกรว์ ซึ่งเป็นนิคมอุตสาหกรรมที่มีสัดส่วนการจ้างงานมากที่สุดของจังหวัดฉะเชิงเทราให้เป็นกรณีศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้

จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นจังหวัดที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออก มีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ชลบุรี ปทุมธานี นครนายก สระแก้ว สมุทรปราการ และปราจีนบุรี ด้วยลักษณะที่ตั้งของจังหวัดที่มีอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก อีกทั้งยังมีพื้นที่ติดต่อกับหลายจังหวัด โดยเฉพาะมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดชลบุรีที่เป็นท่าเรือขนส่งสำคัญลำดับต้นๆของประเทศ ได้ส่งผลทำให้ จังหวัดฉะเชิงเทราได้รับความสนใจจากนักลงทุนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้ามาตั้งฐานการผลิตในจังหวัด ฉะเชิงเทรามากขึ้น โดยได้มีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมจำนวน 2 แห่งขึ้นในจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่

1. นิคมอุตสาหกรรมเวลโกรว์ มีฐานการผลิตใหญ่เป็นอันดับ 1 ในจังหวัดฉะเชิงเทรา และเป็นอันดับที่ 8 ของประเทศไทย ซึ่งมีจำนวนโรงงานมากถึง 138 โรงงาน บนพื้นที่การผลิตกว่า 3,000 ไร่

2. นิคมอุตสาหกรรมเกตเวย์ซิตี้มีฐานการผลิตมากเป็นอันดับ 2 ของจังหวัดฉะเชิงเทรา และมีฐานการผลิตเป็นอันดับที่ 13 ของประเทศไทย ซึ่งมีจำนวน โรงงานมากถึง 50 โรงงานบนเนื้อที่การผลิตกว่า 11,200 ไร่ (ดังภาพที่ 1.4)

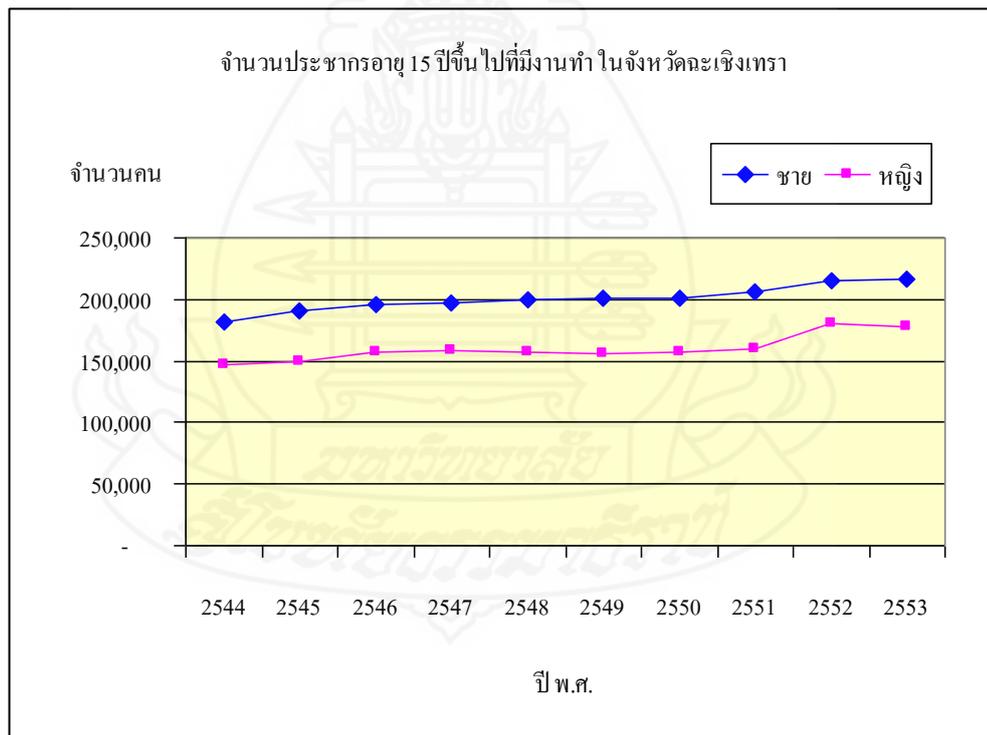

ภาพที่ 1.4 จำนวนโรงงานจำแนกตามนิคมอุตสาหกรรมในประเทศไทย

ที่มา : การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (2552)

นิคมอุตสาหกรรมเวลโกรว์เป็นนิคมอุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่และมีสัดส่วนของการจ้างแรงงานมากที่สุดในจังหวัดฉะเชิงเทรา ตั้งอยู่ที่ถนนบางนา-ตราด กม.36 มีพื้นที่อยู่ในเขต 2 ตำบล คือ ตำบลบางสมัคร และตำบลหอมศีล อำเภอบางปะกง จำนวนเนื้อที่ 3,000 ไร่ มีจำนวนโรงงานทั้งสิ้น 138 โรงงาน ซึ่งเป็นฐานการผลิตของกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์ที่สำคัญและใหญ่ที่สุดใน

จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งมีสัดส่วนการผลิตคิดเป็นร้อยละ 24.59(กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 26 พฤษภาคม 2553) ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา รัฐบาลได้มีการปรับเปลี่ยนนโยบายการผลิตของประเทศจากด้านเกษตรกรรมมาเป็นเน้นการผลิตทางด้านอุตสาหกรรมมากขึ้น ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นฐานการผลิตของอุตสาหกรรมยานยนต์ที่สำคัญประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชีย เพราะประเทศไทยมีแหล่งวัตถุดิบสำหรับนำมาใช้ในกระบวนการผลิตอุตสาหกรรมยานยนต์จำนวนมาก อีกทั้งยังเป็นประเทศที่มีอัตราค่าจ้างแรงงานยังอยู่ในระดับต่ำ ประเทศอุตสาหกรรมต่างๆ อาทิ ญี่ปุ่น เกาหลี และประเทศในภูมิภาคยุโรปต่างให้ความสนใจและเข้ามาลงทุนในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลให้มีการจ้างแรงงานเพิ่มอย่างต่อเนื่องอีกประการหนึ่งด้วย(ดูภาพที่ 1.5) โดยในปี พ.ศ.2544 จังหวัดฉะเชิงเทรา มีกำลังแรงงานที่ทำงานในระบบมากถึง 330,000 คน ซึ่งในจำนวนนี้แบ่งเป็นแรงงานชายจำนวน 180,000 คน และเป็นแรงงานหญิง 150,000 คน และในปี พ.ศ.2553 มีกำลังแรงงานชายที่ทำงานในระบบเพิ่มขึ้นเป็น 220,000 คน และมีกำลังแรงงานหญิงในระบบเพิ่มขึ้นเป็น 170,000 คน

ภาพที่ 1.5 แสดงจำนวนประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปที่มีงานทำ
ในจังหวัดฉะเชิงเทราระหว่างปี พ.ศ. 2544 - 2553

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2552)

ถึงแม้ว่าตั้งแต่ปี พ.ศ.2544 เป็นต้นมา อัตราการจ้างแรงงานหญิงจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่อัตราการจ้างงานดังกล่าวก็ยังคงต่ำกว่าอัตราการจ้างแรงงานชายมาโดยตลอด ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากหลายสาเหตุ เช่น การกีดกันทางเพศ ลักษณะของการทำงาน ระดับการศึกษา เป็นต้น ดังนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาประเด็นของความแตกต่างของความไม่เสมอภาคทางด้านอัตราค่าจ้างแรงงานระหว่างเพศชายและเพศหญิงว่ามีสาเหตุมาจากปัจจัยใดบ้าง

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาอัตราค่าจ้างแรงงานระหว่างเพศ
- 2.2 เพื่อ วิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดความแตกต่างของอัตราค่าจ้างแรงงานระหว่างเพศ

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีสถานประกอบการกิจการอุตสาหกรรมยานยนต์ภายในนิคมอุตสาหกรรมเวลโกรว์(Well grow) ตั้งอยู่ที่กิโลเมตรที่ 36 ถนนสายบางนา – ตราด ครอบคลุมพื้นที่ คือ ตำบลบางสมัคร และตำบลหอมศีล อำเภอบางปะกง จ.ฉะเชิงเทรา มีโรงงาน ปัจจุบัน (ปี พ.ศ.2553) จำนวน 138 โรงงาน โดยเลือกอุตสาหกรรมยานยนต์ จำนวน 50 โรงงาน เพราะเป็นประเภทอุตสาหกรรมที่มีจำนวนมากที่สุด ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 24.59

3.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ เป็นพนักงานประเภทแรงงานกึ่งฝีมือ (Semi – Skilled Labor) ของสถานประกอบการอุตสาหกรรมยานยนต์ภายในนิคมอุตสาหกรรมเวลโกรว์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งมีจำนวน 50 โรงงาน (ระบบเครือข่ายสารสนเทศด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย, 2551, Online, Internet)

3.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ศึกษารวบรวมข้อมูลและนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตั้งแต่เดือน กันยายน ถึง เดือน ธันวาคมพ.ศ.2553 โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 1.2

ตารางที่ 1.2 แสดงระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา

การดำเนินการศึกษา	ปี 2553			
	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
1. กำหนดหัวข้อ และขอบเขตงาน	↔			
2. ศึกษาทฤษฎี และทบทวนวรรณกรรม	↔			
3. จัดทำแบบสอบถาม		↔		
4. แจกแบบสอบถาม		↔		
5. เก็บรวบรวมข้อมูล			↔	
6. วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการศึกษา				↔
7. นำเสนอรายงาน				↔

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

4.1 ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความไม่เสมอภาคทางด้านค่าจ้างแรงงานระหว่างเพศ

4.2 ทำให้สามารถให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ในการตัดสินใจวางแผนและกำหนดนโยบายด้านค่าจ้างแรงงาน

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 การเลือกปฏิบัติ หมายถึง การแบ่งแยก การกีดกัน หรือการจำกัดใด ๆ เพราะเหตุแห่งเพศ ที่ปรากฏอยู่ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจนั้นมีหลายแง่มุม เช่น

- งานของสตรีได้รับการประเมินค่าต่ำกว่างานของผู้ชาย

- สตรีถูกจำกัดหรือห้ามขาดจากอาชีพบางอย่าง ถึงแม้ว่าความสามารถในการประกอบอาชีพเหล่านั้นทัดเทียมกับชาย ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการที่สตรีกระจุกตัวอยู่แต่ในอาชีพเพียงไม่กี่ประเภทและถูกมอบหมายให้ทำแต่หน้าที่ซึ่งต่ำกว่าคุณสมบัติและความสามารถที่มีอยู่

5.2 ความเสมอภาคทางเพศ หมายถึง การที่เพศหญิงและเพศชายได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกันทุกประการ

5.3 บทบาทหญิงชาย หมายถึง กิจกรรมที่ได้รับมอบหมายและตำแหน่งทางสังคมของผู้หญิงและผู้ชาย เป็นการช่วยในการพิจารณาการได้รับ โอกาสและการเข้าถึงทรัพยากรของหญิงชาย โดยขึ้นอยู่กับ การคาดหวังของสังคมและวัฒนธรรม

5.4 สภาพการจ้าง หมายถึง ค่าจ้าง รายได้ และเงื่อนไขในการทำงานตามที่ตกลงไว้ในสัญญาการจ้าง

5.5 สวัสดิการแรงงาน หมายถึง ผลประโยชน์อื่น ๆ ที่ผู้ว่าจ้างให้แก่พนักงานลูกจ้าง นอกเหนือจากสภาพการจ้างที่กำหนดไว้ในเงื่อนไขสัญญาจ้าง

5.6 อุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ หมายถึง อุตสาหกรรมที่ผลิตชิ้นส่วนรถยนต์ และอะไหล่รถยนต์ เช่น ล้อ เฟลา เบรก ฯลฯ ให้แก่ผู้ประกอบการรถยนต์โดยตรง หรือจำหน่ายในตลาดอะไหล่รถยนต์

5.7 แรงงานกึ่งฝีมือ (Semi-skilled Labor) หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ทางทฤษฎีและทางปฏิบัติที่มีความชำนาญเพียงบางส่วนของงานอาชีพ

5.8 ความเสี่ยง (Risk) หมายถึง เหตุการณ์ หรือการกระทำใดๆ ที่อาจเกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอนและจะส่งผลกระทบต่อสร้างความเสียหาย ความล้มเหลว หรือลดโอกาสที่จะบรรลุความสำเร็จต่อการบรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ ทั้งในระดับองค์กร ระดับหน่วยงาน และระดับบุคคลได้

5.9 ค่าจ้าง (Wages) หมายถึง ค่าตอบแทนที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับ โดยถือจากเกณฑ์การจ่ายเงินตามระยะเวลาการทำงาน หรือตามปริมาณงาน เช่น ค่าจ้างรายวัน รายเดือน เป็นต้น

5.10 กำลังแรงงาน (Power operation) หมายถึง ผู้ที่อยู่ในวัยทำงานทั้งหมด ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ยกเว้นบุคคลบางกลุ่ม คือ แม่บ้านรับเลี้ยงเด็กก่อน นักเรียน นักศึกษา บุคคลที่ไม่สามารถทำงานได้เพราะป่วยเรื้อรัง ทหาร พระภิกษุ นักบวช และผู้เกษียณอายุ

5.11 แรงงานในระบบ (Worker in the formal sector) หมายถึง ผู้ที่มีรายได้ประจำหรือมีเงินเดือนแน่นอน

5.12 แรงงานนอกระบบ (Worker in the informal sector) หมายถึง แรงงานที่ทำงานอิสระ ทำงานไม่เต็มเวลา เช่น แรงงานในภาคเกษตรกรรม แรงงานประมง แรงงานที่รับงานไปทำที่บ้าน เป็นต้น

5.13 ค่าจ้างในช่วงขณะปัจจุบัน (Wage in the current period) หมายถึง ค่าจ้างที่แรงงานได้รับขณะช่วงเวลาที่ทำการวิจัย

